

Biblioteksplan

Mölnådal 2020 – 2023

<i>Styrdokument Strategi</i>	<i>Beslutat av Kommunfullmäktige, 2020-MM-DD § XX dnr KS XX/XX</i>	<i>Gäller från och med 2020-</i>
<i>Ansvarig Kultur- och fritidsförvaltningen</i>	<i>Gäller för Mölnåls stad</i>	<i>Senast reviderad</i>

sid.

Innehåll

Inledning	3
Uppdrag - definition av begreppet	4
Folkbiblioteksverksamhets uppdrag – en värld av möjligheter	4
Skolbiblioteksverksamhets uppdrag – en funktion i skolans pedagogiska verksamhet	5
Skillnader mellan biblioteksverksamheter	6
Gemensamma verktyg	6
Effekter - definition av begreppet	8
Folkbiblioteksverksamhet – effekter	9
1. Ökad tillgänglighet	9
2. Ökad användning av folkbiblioteken	10
3. Vidgat deltagande och ökad delaktighet	11
4. Ökat läsande hos barn och unga	12
5. Ökad digital kompetens	12
Skolbiblioteksverksamhet – effekter	13
1. Likvärdig tillgång till skolbibliotek	13
2. Ökad integration mellan skolbiblioteksverksamhet och övrig pedagogisk verksamhet	14
3. Stärka elevers digitala kompetens	14
4. Stärka elevers läsförmåga.....	14
Samverkan	15
Överenskommelse eller avtal om annat uppdrag	15
Uppföljning av biblioteksplanen	16

Inledning

Bibliotekslagen fastställer syftet med biblioteksverksamhet.

”Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktbildning” (SFS 2013:801)

En biblioteksplan är ett krav i bibliotekslagen. Kommuner är ansvariga för att ta fram en biblioteksplan för de biblioteksverksamheter som kommunen är huvudman för, det vill säga folk- och skolbibliotek. Biblioteksplanen i Mölndal begränsar sig till de lagstiftade biblioteksverksamheterna som tillhör det allmänna biblioteksväsendet. Det finns andra bibliotek i staden som inte tillhör det allmänna biblioteksväsendet, ofta i form av boksamlingar i olika verksamheter.

Biblioteksplanen är en politiskt antagen strategi. Den visar biblioteksverksamheternas bidrag till att Mölndal blir en hållbar stad där alla får chansen. Mölndals första biblioteksplan beslutades av kommunfullmäktige 2015. Den slog fast att biblioteksplaner antas av kommunfullmäktige och revideras efter 4 år. Biblioteksplan Mölndal 2020 – 2023 ersätter Biblioteksstrategi Mölndal 2016-2019.

Biblioteksplan Mölndal 2020 - 2023 beskriver utvecklingsområden för att de kommunala folk- och skolbiblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling.

- den gör ansvar tydligare genom att beskriva uppdragen för olika bibliotek med utgångspunkt av bibliotekslag och skollag
- den ger handlingsutrymme för biblioteksverksamheterna att arbeta utifrån uppdrag och användarperspektiv
- genom att peka på effekter som biblioteksverksamheterna ska ge, visar den på inriktning och prioriteringar för de kommande fyra åren med stadens övriga relevanta styrdokument i fokus. Den förhåller sig till Demokratins kammare -förslag på nationell biblioteksstrategi, Kulturstrategi Västra Götalands- och regional kulturplan 2020-2023 och läroplaner. Den speglar de värden som finns i Barnkonventionen och i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna samt har relevans till mål i Agenda 2030.

En antagen biblioteksplan är ofta ett krav för att få externa projektmedel till biblioteksverksamhet och läsfrämjande verksamhet på skolor och förskolor.

Sist men inte minst – en biblioteksplan ger förutsättningar och främjar samverkan inom kommunen utifrån förståelse för bibliotekens uppdrag och inriktning.

Enligt bibliotekslagen ska varje kommun ha folkbibliotek. Kultur- och fritidsnämndens reglemente för stadens folkbibliotek och fullgör stadens uppgifter enligt bibliotekslagen.

Enligt skollagen ska alla elever ha tillgång till skolbibliotek. Bestämmelsen gäller såväl kommunala som fristående skolor och det är huvudman som avgör hur elevernas tillgång till skolbibliotek ska ordnas. Skolinspektionen har ansvaret att granska att skollagen följs.

Uppdrag - definition av begreppet

Uppdrag är de arbetsområden som verksamheten ska arbeta med. Det styrs av det kommunala reglementet men även av andra kommunala och statliga styrdokument som till exempel läroplaner, lagar, och strategier.

Resurserna styr omfattningen av uppdraget. Verksamheten ansvarar för hur uppdraget genomförs genom tolka uppdraget och prioriterar delar av det i förhållande till vilka effekter som ska nås.

Folkbiblioteksverksamhets uppdrag – en värld av möjligheter

Folkbiblioteksverksamhetens uppdrag utgår från bibliotekslagen och Demokratins kammare - förslag på nationell biblioteksstrategi.

Samhällets öppna rum

Folkbiblioteksverksamheten medverkar till ett socialt hållbart samhälle och är en kraft i det demokratiska samhällsbygget. Folkbiblioteket är det demokratiska rum som alla har tillgång till och verkar för fri åsiktbildning genom att:

- erbjuda trygga arenor där deltagarna skapar innehåll i samtal, debatter, möten och dialoger
- bidra till att var och en kan bilda sig en åsikt genom utbudet av media och program
- vara tillgängliga genom bästa möjliga öppettider utifrån resurser
- ge alla möjlighet att ta del av utbudet utifrån vars och ens förutsättningar och behov
- främja möten mellan olika grupper och generationer. Bidra till att alla kan ingå i en social gemenskap. Vara en plats där det går att vistas bland andra även om man är ensam

Livslångt lärande

Folkbiblioteksverksamheten erbjuder användarna möjlighet till lärande genom hela livet. Den skapar möjligheter att utveckla kunskap, kreativitet och nya tankar och förhållningssätt genom att:

- bidra till barns, ungas och vuxnas lärande på fritiden. Ett lärande som är självledande, ständigt pågående, som drivs av lust och egen motivation
- vara ett nav för digital kompetens och verkar för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet
- vara en plats för studier för alla som har behov av det i lugn och ro eller i gemenskap

Upplevelser, berättelser och läsning

Folkbiblioteksverksamheten ger möjlighet att skapa och uppleva berättelser genom litteratur och andra kulturella former. Upplevelser ger möjlighet att förstå och bearbeta känslor och minnen, vilket bidrar till välbefinnande och livslång hälsa. De hjälper till att förstå sammanhang och händelser i världen. Att kunna läsa är en demokratifråga och en förutsättning för att kunna vara en aktiv samhällsmedborgare. Folkbiblioteket bidrar genom att:

- ge tillgång till berättelser och litteratur där innehållet och inte det tekniska formatet är det viktiga

- främja läsning och bidra till läslust – för barn i förskoleåldern, för barn och unga på fritiden samt för vuxna. Ett läsande som är frivilligt och utifrån egna behov och önskemål
- ge tillgång till arenor där berättelser kan delas med andra

Folkbiblioteksverksamheten möjliggör en meningsfull fritid, fri från prestation och krav. Den skapar förutsättningar för ett jämlikt liv, är tillgänglig för alla och under hela livet med extra fokus på de prioriterade grupperna:

- Nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska
- Barn och unga
- Personer med funktionsnedsättning

Skolbiblioteksverksamhets uppdrag – en funktion i skolans pedagogiska verksamhet

Skolbiblioteksverksamhetens uppdrag utgår från skollag och läroplaner. Uppdraget involverar Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet samt Demokratins skattkammare - förslag på Nationell biblioteksstrategi.

Skolbiblioteksverksamheten inom grund- och gymnasieskolorna är en del av skolans pedagogiska verksamhet. Som en integrerad resurs bidrar den till elevernas möjlighet till ökad måluppfyllelse och är ett stöd för lärare och annan skolpersonal. Skolbiblioteksverksamheten ökar elevernas läsförmåga och ger en grund för livslångt lärande. Den gör det möjligt för elever att upptäcka litteratur och kultur som värdefulla källor till kunskap och glädje genom hela livet. I uppdrag har den ett särskilt ansvar för att stärka elevernas digitala kompetens.

Stärka elevers digitala kompetens

Som medpedagog stödjer skolbibliotekarien lärare och elever genom att:

- bidra till att eleverna blir stärkta i sin kunskap om informationssökning, upphovsrätt och i sin källkritiska förmåga
- bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur digitaliseringen påverkar samhället och individen
- ge elever möjlighet att utveckla sin förmåga att använda och förstå digitala verktyg, tjänster och medier

Stärka elevers språkutveckling och läsförmåga

Läsförmåga är en förutsättning för lärande i alla ämnen. Skolbibliotekarien, tillsammans med övriga pedagoger, främjar språkutveckling och stimulerar till att läsa, förstå och uppleva och ökar därmed elevernas möjlighet att klara skolan. Skolbiblioteksverksamheten möter varje elevs enskilda behov och stärker elevernas läsförmåga genom att:

- stärka läskulturen genom att ta tillvara på, uppmuntra och utveckla elevernas läslust och nyfikenhet i och utanför klassrummet
- erbjuda kreativa läs- och språkmiljöer

Värna om mångfald och likvärdighet

Skolbiblioteksverksamheten bidrar genom sin funktion i skolans pedagogiska verksamhet till att alla elever på bästa möjliga sätt kan utvecklas utifrån sina förutsättningar, genom att:

- ge introduktion till medier för elever med läsnedsättning
- erbjuda anpassad media för flerspråkiga elever

Skillnader mellan biblioteksverksamheter

Folkbiblioteksverksamhet	Skolbiblioteksverksamhet
Innehållet styrs av bibliotekslagen	Innehållet styrs av skollagen och kurs- och läroplaner
Knuten till kultursektorn, tillgänglig på fritiden, bygger på frivillighet och personliga intressen	Knuten till utbildningssektorn, tillgänglig under skoltid, bygger på elevernas behov att klara sin måluppfyllelse
Kulturverksamhet där många människor rör sig eller är boende, ofta i centrumbildningar	Pedagogisk funktion i skolmiljö, en integrerad del av skolans pedagogiska verksamhet
Arbetar enligt statens och kommunens kultur- och fritidspolitiska mål	Arbetar enligt skolans mål
Tillgänglig för alla på samma villkor och med samma servicenivå	Tillgänglig för skolans elever och personal
Erbjuder ett brett och allsidigt medieutbud enligt medborgarnas önskemål och behov	Erbjuder ett medieutbud som är anpassat till skolans elever och kurs- och läroplanernas mål
Utbud av program, metoder och arbetssätt som riktar sig till alla	Metoder och arbetssätt utgår från skolans behov och riktar sig till elever och personal som en del av skolans pedagogiska resurs
Folkbibliotekens medarbetare är kulturarbetare som utför folkbiblioteksverksamhetens uppdrag	Skolbibliotekens medarbetare är medpedagoger och ingår i skolans pedagogiska personal och utför skolbiblioteksverksamhetens uppdrag

Gemensamma verktyg

Biblioteken har gemensamma verktyg, olika resurser för att uppfylla sina uppdrag. Dessa kan variera i omfattning. Det finns olika behov av att utveckla verktygen för att förflytta verksamheterna i beslutad riktning.

- **Bibliotekens medarbetare**

Bibliotekens användare i Mölndal ska alltid mötas av professionella medarbetare, oavsett vem man är eller vad man har för bakgrund. Här finns medarbetare som tar ansvar för värdeskapande möten, som är aktiva och bygger relationer genom att ta hänsyn till olika behov och sammanhang. Bibliotekens medarbetare är guider och handledare i informationssamhället, bidrar till kunskap och nya perspektiv, inspirerar till läsning och berättande. Medarbetarna behöver kompetens, tid och handlingsutrymme för att tolka och genomföra uppdragen. Ökad komplexitet i samhället ställer nya kompetenskrav som inte

alltid går att förutse. Ett ständigt lärande är en förutsättning för att biblioteksverksamheterna i Mölndal ska förbli relevant.

På folkbiblioteken i Mölndal arbetar fackutbildade bibliotekarier tillsammans med biblioteksassistenter och stödpersoner. Strävan är att personalgruppen ska spegla befolkningens sammansättning. Det behövs medarbetare med interkulturell och språklig kompetens. Gruppen kan behöva kompletteras med medarbetare med annan akademisk bakgrund, särskilt inom pedagogik och didaktik, kommunikation, projekt- och processledning.

En välfungerande skolbiblioteksverksamhet har medarbetare som medvetet, strategiskt och påläst kan sätta sig in skolledares, pedagogers och framförallt elevers perspektiv. I Mölndal ansvarar medarbetare med olika kompetens- och erfarenhetsbakgrund för skolbiblioteksverksamheten. Skolbibliotekarier är fackutbildade bibliotekarier som kompletterar lärarnas kompetens. Skolbiblioteksansvariga är vanligtvis lärare eller fritidspedagoger som har hela eller delar av skolbiblioteksuppdraget i sin tjänst.

- **Programverksamhet och aktiviteter**

Inom biblioteksverksamheterna ordnas aktiviteter som sätter medier och teknik i ett sammanhang där de presenteras, fördjupas och diskuteras. En utmaning för medarbetare är att inte bli låst till biblioteksrummet för öppethållande och mediehantering med begränsad möjlighet att kunna arbeta med program och aktiviteter.

Medarbetare på skolbiblioteken i Mölndal genomför pedagogiska aktiviteter i klassrum, digitalt eller i skolbiblioteket för att uppfylla skolbiblioteksuppdraget.

Programverksamhet är ett samlingsbegrepp för de aktiviteter och arrangemang som folkbiblioteken i Mölndal erbjuder och som anordnas av biblioteksmedarbetare, ofta i samverkan med andra aktörer. Folkbiblioteken är viktiga kulturförmedlare i staden och behöver ett rikt och mångfacetterat utbud av program för att lyckas med sitt uppdrag. Syftet är att väcka nyfikenhet, skapa grund för samtal och lärande samt inspirera till användning av biblioteksutbudet. En utmaning för är att kommunicera sitt utbud för att nå fram till användare och icke-användare. Målgruppriktade program kan vara ett sätt att nå grupper som inte använder folkbiblioteken. Utifrån uppdraget ska folkbiblioteken göra urval, planera och genomföra program med fri åsiktsbildning som utgångspunkt. Det innebär att verksamheten ska vara öppen för olika perspektiv, vara präglad av allsidighet och kvalitet och anpassad efter användarnas behov. Folkbiblioteken kan även hyra ut lokal till program som de inte är arrangör/medarrangör till och som inte är en del av den egna programverksamheten.

- **Medier**

Biblioteksverksamheterna i Mölndal erbjuder medier i olika tekniska format och genrer. Medieutbudet är anpassat till användarnas behov och utifrån det uppdrag som respektive bibliotek har. Ett bibliotek varken kan eller ska tillhandahålla all media – ett urval måste göras. Biblioteken gör media tillgänglig för personer med olika funktionsnedsättningar och på olika språk. Inköpsmöjligheter av utländsk media är dock begränsad och det krävs kontaktytor utanför de vanliga inköps- och avtalsvägarna. I folkbiblioteksverksamheten i Mölndal präglas medieutbudet av allsidighet och kvalitet i sin helhet. Allsidighet innebär att användaren hittar det breda, det smala och det efterfrågade. Urvalet får inte ske utifrån värderingar av ideologiska, politiska eller religiösa utgångspunkter. Folkbibliotek bidrar till dialog, tolkningar och omtolkningar genom urvalet av media. Kvalitet är olika beroende på sammanhang och avsikt. Biblioteksmedarbetarna gör professionella bedömningar utifrån innehållsmässig, redaktionell och teknisk kvalitet.

Utbudet bygger på det vidgade textbegreppet och erbjuder förutom det skrivna och talade ordet, även bild, film och ljud. E-media är en mindre del av den totala utlåningen i Mölndal och kan ses som ett komplement till det tryckta. Efterfrågan växer och blir en utmaning i framtiden. Folkbiblioteken är beroende av ett fåtal leverantörer som tillhandahåller innehållet och infrastrukturen för nerladdningar. De har svårt att beräkna kostnader för e-medieanvändningen eftersom prissättningsmodeller baseras på enskilt nerladdad titel. För skolbiblioteken finns andra lösningar för nerladdningskostnader.

- **Biblioteksrummet**

Biblioteksverksamhet bedrivs vanligen på en fysisk mötesplats med många ytor för olika aktiviteter. Biblioteksrummets attraktivitet och plats för möten, lärande, upplevelser och skapande har blivit allt mer betydelsefullt. Utformning kan variera mellan olika bibliotek och skapar möjlighet att hantera uppdraget. Fokus är på användarna och att vara tillgängligt för alla, inte på medieförvaring.

Uppdraget kan också genomföras i en digital miljö. Digital närvaro kan ses som en förlängning av den fysiska biblioteksverksamheten och ett sätt att möta nya och andra användare. Ambitionen i Mölndal är att den digitala och den fysiska miljön förstärker varandra och det digitala bibliotekets närvaro i det fysiska biblioteket kan underlätta för användaren.

Skolbiblioteken i Mölndal ska vara en stimulerande skolmiljö som präglas av nytänkande och arbetsro. Skolbiblioteket i grundskolan är för vissa det enda bibliotek som en elev besöker regelbundet. Därför kan tillgång till ett fysiskt skolbibliotek ha en särskilt viktig roll som en kreativ språkmiljö som uppmuntrar till läsning och upptäckarglädje, där det är fritt och tillåtet att själv kunna bläddra i och välja litteratur. Här kan elever träffas, surfa på nätet, spela, göra läxor, läsa, delta i undervisning, gruppjobba eller be biblioteksmedarbetare om hjälp.

- **Digital infrastruktur**

Alla biblioteksverksamheter kräver digitala verktyg. Det viktigaste är ett bibliotekssystem för katalog och cirkulation som följer lagstiftning för personuppgiftshantering. I Mölndal har folkbiblioteken ett bibliotekssystem som kopplas samman med andra nationella system och som effektiviserar inköp. För att frigöra personalresurser för att arbeta med innehållet i biblioteksverksamheten, är självbetjäningssystem för utlån och återlämning en fördel. Dessa finns på Mölndals fasta folkbibliotek och i enstaka skolor, men antalet kan utvidgas.

Användarnas tillgång till teknik och datorer i kombination med stödjande och handledande biblioteksmedarbetare, är en förutsättning för att uppfylla uppdragen ökad och stärkt digital kunskap. Framtidens bibliotek kan göra ny teknik tillgänglig och utveckla e-tjänster som underlättar användningen av biblioteken.

Effekter - definition av begreppet

Effekter är resultat som ska uppnås genom olika åtgärder. Åtgärderna kan vara kostnadsdrivande och det kan behövas satsningar på folk-och skolbiblioteksverksamheten. Effekterna kan också nås genom att ompröva verksamhet, ha andra prioriteringar eller organisera arbetet på annat sätt. Det ger konsekvenser att ta ställning till. Varje förvaltning ansvarar för att definiera behov och åtgärder för att uppfylla biblioteksplanens intentioner.

Effekterna visar på riktningen och är därför inte färdiga och mätbara målbeskrivningar. Förvaltningarna kan sätta egna mål på effekterna eller samordna dem med övriga mål.

Folkbiblioteksverksamhet – effekter

Mölnadal växer och folkbibliotekens målgrupp växer med befolkningsökningen. Folkbiblioteksverksamheten är gratis och skapar förutsättningar för ett jämlikt liv. Den har en viktig roll som utjämnande faktor för tillgång till kultur, information och lärande. Det finns ett dilemma i att folkbibliotek ska stå för tradition, igenkänning, tysthet och samtidigt utveckla och förnya sig för att vara relevant, levande och trovärdigt utifrån uppdraget.

1. Ökad tillgänglighet

Mer tid då folkbiblioteksverksamheten är tillgänglig för besökare

Strategi

- Utredda olika alternativ för öppettider och meröppna bibliotek och åtgärda enligt utredningens politiska beslut
- Prova och utvärdera nya sätt att arbeta uppsökande på nya och oväntade platser
- Utredda utveckling av mobil biblioteksverksamhet och åtgärda enligt utredningens politiska beslut

Bakgrund

I Mölnadal finns en struktur med tre folkbibliotek i tätorterna. Stadsbiblioteket är en icke-kommersiell plats i Mölnalds innerstad som medverkar till allas tillgång till stadens utbud. Lindome och Kålleröd är närsamhällets mötesplatser. Tillsammans med andra aktörer bidrar de till områdesarbete för trygghet och trivsel, särskilt för barn och unga. För ökad tillgänglighet, finns behov av en ny lokal i Kålleröd med placering i markplan. I samband med ombyggnation av Lindome centrum, kan även ny bibliotekslokal för Lindome vara en möjlighet.

I Mölnadal ska samhällsservice och infrastruktur gå i takt med tillväxten. När staden utvecklas behövs beslut om hur och var folkbiblioteksservice ska erbjudas. Biblioteksservice där människor bor eller rör sig, ger miljövinster och ökar tillgängligheten. Mölnadal har få fasta folkbibliotek i nationell jämförelse.

Bokbussen ökar tillgänglighet till folkbibliotek för dem som har ett längre gångavstånd till ett bibliotek, särskilt för barn och grupper med begränsad rörlighet. Mobil biblioteksverksamhet i form av bokbuss eller annat fordon, kan vara ett alternativ till fasta bibliotek i områden som växer. Planering av hållplatser måste ske i god tid med hänsyn till framkomlighet och krav på säkerhet för användarna. Nuvarande bokbuss är från år 2007. Ska verksamheten fortsätta, behöver den ersättas av ett eller flera nya fordon med fossiloberoende bränsle (beslut KS 182/16) som är tillåtna i Mölnalds miljözoner.

En annan möjlighet är biblioteksservice insprängd i annan verksamhet och i form av självservice, begränsad till att lämna och hämta reserverad media. Det finns också möjlighet att utveckla den uppsökande biblioteksverksamheten. Exempel från andra kommuner är pop-up-bibliotek och containerbibliotek. Obemannad biblioteksservice och uppsökande verksamhet behöver resurser för teknik, transporter, kommunikationsinsats, tillsyn och/eller bemanning.

Folkbiblioteken i Mölnadal exklusive bokbuss är tillgängliga 151 timmar under en normalvecka. 33 av dessa är en vardag efter kl 18:00 eller lördag. Det tillkommer verksamhet

under tider som biblioteken är stängda, till exempel visningar för barngrupper. De fasta biblioteken har lördagsöppet, inget är söndagsöppet. Meröppna bibliotek finns i andra kommuner och innebär att biblioteken är tillgängliga utan personal. Det lokala sammanhanget avgör om meröppet är möjligt att införa: social struktur i närsamhället och fastighetens beskaffenhet och läge.

En av de största utmaningarna för folkbiblioteken är att ha generösa öppettider och samtidigt ha resurser för ett proaktivt arbete i ett samhälle som ständigt förändras, med ett relevant och angeläget utbud, strategiska kommunikationsinsatser och uppsökande verksamhet i olika former.

2. Ökad användning av folkbiblioteken

Fler besök i de fysiska och mobila folkbiblioteken.

Fler digitala besök.

Andelen mölndalsbor som besöker folkbibliotek ökar.

Strategi

- Strategisk kommunikation för att skapa nya berättelser och bilder av bibliotek
- Utveckla rollen som aktör för att underlätta integration och inkludering
- Utveckla biblioteken som arenor för samtal, debatter och dialog
- Särskilda insatser för prioriterade och/eller utvalda målgrupper
- Fler digitala tjänster

Bakgrund

Folkbibliotek har ett högt förtroende, även om många har låg kännedom om folkbibliotekens komplexa verksamhet och inte använder de möjligheter som erbjuds. Bilden av folkbibliotek är ofta traditionell: en plats där läsning och analog litteratur förmedlas. Läs- och litteraturfrämjande arbete är bara en del av folkbibliotekens verksamhet. Eftersom biblioteken ÄR bra på det, bekräftas bilden och det kan begränsa möjligheten att möta behov som inte är relaterade till läsning och litteratur. Det är en kommunikativ utmaning att bryta den traditionella bilden för att kunna arbeta med hela folkbiblioteksuppdraget och för att nå nya användare.

En bild som kan lyftas fram i Mölndal är folkbibliotekens bidrag till samhällsengagemang och inflytande. Bibliotek som institution tar inte ställning och kan utvecklas ännu mer som platser för samtal, debatter och dialog. Särskilt viktigt är det i en tid då polarisering ökar och debatten förs på internet, ibland anonymt och med hat. Filterbubblor bidrar till att man inte får prova sina åsikter mot andras. Samtal med många olika röster och med plats för olika åsikter, är en grundläggande förutsättning för att alla ska kunna engagera sig och för ett självständigt ställningstagande. Extra fokus ska läggas på barns rätt till information och yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, i linje med Barnkonventionen.

En annan bild som kan göras tydligare i Mölndal är folkbiblioteksverksamhetens roll för livslångt lärande. Lärande har alltid funnits men idag går förändringar snabbare. Individerna förväntas ta ett ansvar för sitt lärande och sin utveckling. Tillsammans med studieförbund är folkbibliotek basen för folkbildning och det informella och icke-formella lärandet. För personer som är födda utomlands kan biblioteksverksamheten bidra till kunskap om språket och det svenska samhället och därmed underlätta integration och inkludering. Minoritetslagen sätter fokus på folkbibliotekens möjlighet att bidra till att synliggöra de nationella minoriteternas kultur, identitet och språk för att öka kunskapen och förståelsen hos alla. Folkbiblioteken i Mölndal bidrar till barn och ungas lärande på fritiden. De har även en roll i

det formella lärandet som ett komplement till skolbibliotek och andra utbildningsbibliotek, men riskerar att bli en kompensation för bristen på skolbibliotek utan att ha resurser för det. Folkbiblioteksverksamheten behöver göra särskilda insatser, ibland resurskrävande sådana, för uppdragets prioriterade målgrupper eller för andra utvalda målgrupper där läsning och tillgång utbudet skulle kunna bidra till bättre livskvalité. Exempel på sådana grupper kan vara den växande gruppen ”äldre-äldre” (80+), människor med psykisk ohälsa eller den ungdomsgrupp som brukar kallas ”hemma-sittare”.

En bredare bild av folkbiblioteksverksamheten kan kompletteras med fler digitala tjänster för att öka användningen av folkbiblioteken i Mölndal. Digitalisering har inget självuppfyllande ändamål, utan är ett medel för att underlätta för människor att kunna använda folkbibliotekens service och utbud lätt och smidigt. En möjlighet är att utveckla digitala tjänster och service på internet. En annan är att uppdatera och utveckla digitala hjälpmedel för att möjliggöra för de användare som vill vara självständiga, att på egen hand kunna klara av sina biblioteksbesök.

3. Vidgat deltagande och ökad delaktighet

Fler tar del av folkbibliotekens utbud

Strategi

- Utforska former och metoder för inflytande, medskapande och möjlighet för användare, föreningar och studieförbund att fylla folkbiblioteken med verksamhet
- Stödja användandet av digitaliseringens kreativa möjligheter

Bakgrund

Vidgat deltagande handlar om att gå från tillgänglighet till delaktighet, från färdigproducerade program till aktiva deltagare och eget skapande. Bland annat har digitaliseringen bidragit till att en viktig gräsrotsverksamhet kunnat uppstå. Människor är inte enbart passiva mottagare av information. Internet är en kulturell miljö där många skapar ett eget innehåll med hjälp av olika digitala verktyg.

Folkbibliotekens utbud i Mölndal har utvecklats mot ett allt större fokus på medskapande – och utvecklingen fortsätter. Genom verksamhet ”av och med”, skapas ett relevant innehåll ”för” användarna. Barn och ungas kreativitet uppmuntras särskilt. Genom eget skapande utvecklar barn och unga sin fantasi, sin kreativitet och sitt nytänkande. I skapandet öppnas nya vägar till att förstå sig själv och andra. Att få tillgång till fler sätt att uttrycka sig stärker identiteten.

Mölnadalborna ska ha förutsättningar att påverka frågor som rör deras vardag. För att folkbiblioteken ska vara angelägna genomförs olika former av dialog för att skapa möjlighet att ha inflytande över hur staden arbetar med biblioteksverksamheten. Likväl som användarna ska känna sig delaktiga och få tillfredsställelse i att hitta det efterfrågade och välkända, ska de också möta det oväntade och överraskande som bidrar till nya insikter. Att ha en bredd i utbudet är viktigt

Folkbiblioteken i Mölndal är särskilt uppmärksamma på barn och ungas rätt till delaktighet och inflytande enligt Barnkonventionen. De ska också få kännedom om dessa rättigheter och få stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter. Barn och unga ska ha tillgång till forum där de får och kan ta plats och ta del i på sina villkor och efter egna förutsättningar. De behov och intressen som de själva på olika sätt ger uttryck för ska påverka beslut för biblioteksverksamhetens utformning. Barn och ungas egna initiativ och ungas organisering ska stödjas. Genom delaktighet kan barn och unga utvecklas, forma sina liv, ta del av och få inflytande i samhället och demokratin.

4. Ökat läsande hos barn och unga

Fler barn och unga i Mölndal läser varje dag, själv eller att någon läser med dem

Strategi

- Tillsammans med förskoleverksamheten lyfta högläsning till en övergripande angelägenhet för Mölndals stad
- Läsfrämjande och berättelseskapande aktiviteter som är tillgängliga för alla barn och unga, med hela familjen i fokus

Bakgrund

All forskning visar att daglig läsning påverkar barns verbala förmåga, skolmognad och skolresultat. Högläsning är den enskilt viktigaste komponenten för att utveckla barns språk, berika deras ordförråd, uttrycksförmåga samt för att skapa läslust och öka läsförmågan - allt det som påverkar skolresultat och möjlighet till utbildning senare i livet. Redan de första åren skapas de mönster som sedan återskapas genom livet. De barn med vuxna i sin närhet som tidigt börjar läsa för dem ligger avsevärt bättre till än de som inte blir lästa för och med. Insatser tidigt i ett barns liv ger resultat. Alla satsningar som kan främja barns tidiga språkutveckling är investeringar, både för det enskilda barnet men också för samhället i stort. Att Mölndal satsar på barns läsning är en social investering som medverkar till social hållbarhet. Det är viktigt att öka kunskapen inom Mölndals Stad, stärka det läsfrämjande arbete och öka medvetenheten hos vuxna nära barn om vikten och värdet av att läsa och berätta tillsammans.

Barn och ungas förmåga att läsa och förstå vad man läser varierar. Det finns en bristande likvärdighet som är grundad på socioekonomiska faktorer och skillnader mellan kön. Det kan också finnas språkliga trösklar och funktionsvariationer som gör att det kan vara svårt att läsa och förstå en text. Barns och ungas vardag är full av aktiviteter som konkurrerar med tid för läsning. Varje år genomförs ca 500 program och aktiviteter på folkbiblioteken i Mölndal, insatser som bidrar till lust att läsa, tolka och skapa berättelser för alla barn. Det är viktigt att barn får tillgång till en offensiv barnbiblioteksverksamhet som är vägvisare till berättelsernas värld genom att fortsätta utveckla metoder för det läsfrämjande arbetet. Utmaningen är att bredda den grupp som folkbiblioteken når för att utjämna olikheter kring barns läsning. 98 % av barnen i förskoleåldern finns i förskolorna. Folkbiblioteken samverkar med förskoleverksamheten, bland annat med de litteraturprofilerade förskolorna i Mölndal. Genom förskolorna når folkbiblioteksverksamheten också föräldrar och vårdnadshavare. Särskilt viktigt är det att nå de som inte har svenska som modersmål.

5. Ökad digital kompetens

Ökad upplevd digital inkludering

Ökad medvetenhet om det digitala samhällets möjligheter och utmaningar

Strategi

- Omsätta uppdraget att öka kommuninvånarnas digitala kompetens utifrån resurser, kompetens och juridiska begränsningar
- Identifiera och tydliggöra folkbibliotekens roll i Mölndals digitaliseringsstrategi

Bakgrund

Den digitala utvecklingen går snabbt framåt. Alla har rätt att vara en del av det digitala samhället, att utveckla och använda sin digitala kompetens. Därför är det viktigt att nå dem som sällan eller aldrig använder modern teknik för kommunikation. Svenska myndigheter och företag hittar effektiva e-lösningar, men stora grupper kan inte hantera lösningarna. 1,1 miljoner använder inte internet alls eller gör det sällan. Minst 400 000 över 65 år saknar teknik med internet. Alla kommer inte från uppkopplade länder. Barn och unga har inte alltid den rätta kompetensen för att navigera i nätsamhället. Folkbibliotekens uppdrag är att verka för digital folkbildning och med rätt resurser kan folkbiblioteken i Mölndal etableras som nav för digital kompetens och vara ett stöd i ett uppkopplat samhälle. Här finns potential till samverkan inom staden och med studieförbund och civilsamhället.

Den digitala utvecklingen skapar möjligheter för folkbiblioteken i Mölndal att nå ut till nya grupper i samhället som kan ta del av folkbibliotekens verksamhet. Samtidigt finns det ett dilemma när bibliotekens medarbetare förväntas utföra digitala tjänster åt användaren. Var går gränsen för användarens personliga integritet och vad händer när det blir fel?

Skolbiblioteksverksamhet – effekter

Skolbiblioteksverksamhet ökar elevernas förutsättningar att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Den bidrar även till de kompetenser och förmågor som behövs för att eleverna ska kunna vara aktiva samhällsmedborgare som värnar om det demokratiska samhället. Rektor beslutar hur elevernas tillgång till skolbiblioteksverksamhet ska lösas.

1. Likvärdig tillgång till skolbibliotek

Öka andelen elever i Mölndal med tillgång till skolbiblioteksverksamhet

Strategi

- Kartlägg skolbibliotekssituationen i Mölndal. Utarbeta handlingsplan för skolbiblioteksutvecklingen på Skol- respektive Utbildningsförvaltning
- Utarbeta en struktur för kontakter och mötesforum mellan samtliga skolbibliotek på Skolförvaltningen
- Säkra likvärdig tillgång till såväl digital som tryckt media för alla elever
- Inkludera skolbiblioteksverksamheten i kvalitetsarbetet för likvärdig kvalitet

Bakgrund

Skolbibliotek skapar förutsättningar för ett livslångt lärande. Sedan 2011 har alla elever i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan enligt skollagen rätt till ett skolbibliotek.

Det finns elever i Mölndal som inte har tillgång till skolbiblioteksverksamhet, varken i den egna skolan eller genom skriftlig överenskommelse på ett närliggande folkbibliotek. Öppettider och elevernas tillgång till skolbibliotek under skoldagen varierar. Det finns variation mellan skolorna när det gäller utbud av böcker och media vilket innebär att vissa elever inte får tillräcklig tillgång till texter och information som är anpassade till deras behov. Utbildning för den som ansvarar för skolbiblioteket varierar, liksom anställningsgrad och avsatt tid för arbete med skolbiblioteksverksamheten.

Alla skolbiblioteksansvariga i grundskolan ingår inte i nätverk för skolbiblioteken i Mölndal, vilket innebär att information och fortbildning inte når alla. Inte heller finns forum för att

diskutera övergripande och gemensamma utvecklingsmöjligheter för samtliga skolbibliotek som t ex gemensamt bibliotekssystem och metodutveckling.

2. Ökad integration mellan skolbiblioteksverksamhet och övrig pedagogisk verksamhet

Skolbiblioteksverksamheten är en del av skolans verksamhet

Strategi

- Öka kompetens hos skolledare och skolpersonal om hur skolbiblioteksverksamheten kan bidra till elevernas lärande och övrig pedagogisk utveckling

Bakgrund

Förutsättningar för att skolbiblioteken ska kunna fylla en funktion i skolans pedagogiska verksamhet, är att rektor är väl insatt i verksamheten. Det visar en rapport som skolinspektionen har gjort om vad som är utmärkande för de skolbibliotek där verksamheten ökar elevernas måluppfyllelse. Flera skolor i Mölndal behöver utveckla arbetet med att skolbiblioteken ska vara en integrerad del av skolornas pedagogiska uppgift och inte något som ligger utanför ordinarie verksamhet. Förutsättningar för samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier behöver stärkas när det gäller tid och medvetenhet om varandras uppdrag och kompetens.

3. Stärka eleverns digitala kompetens

Öka den digitala kompetensen hos elever

Strategi

- Integrera skolbiblioteksverksamheten i skolornas strategi för ökad digital kompetens

Bakgrund

2017 antog regeringen en nationell digitaliseringsstrategi för skolan. Regeringen vill att den svenska skolan ska vara ledande i att använda digitaliseringens möjligheter för att uppnå en hög digital kompetens. Det behövs mångas bidrag för att elever ska få förutsättningar att utveckla denna och för att digitaliseringen ska bidra till ökad måluppfyllelse och likvärdighet i skolan. Den nya läroplanen (2018) är tydlig med att skolbiblioteksverksamheten ska användas för att stärka elevernas digitala kompetens. I en tid där förväntningar och krav på att kunna söka och värdera information är avgörande för såväl individers som samhällets utveckling är skolbiblioteksverksamhetens uppdrag extra viktigt. På flera skolor i Mölndal är skolbiblioteksmedarbetarnas fokus det läsfrämjande uppdraget och det finns en osäkerhet kring hur arbetet med att stärka elevernas digitala kompetens ska genomföras.

4. Stärka eleverns läsförmåga

Fler elever kan läsa

Strategi

- Utveckla läsfrämjande metoder i samverkan med andra aktörer

Bakgrund

God läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser är grundförutsättningar för elevers motivation till fortsatt lärande och därmed för att klara sin skolgång. Internet och digitala läromedel används i undervisningen och ställer krav på läsförmåga och läsförståelse för att elever ska tillgodogöra sig information. Läsförmåga och läsförståelse varierar. Det finns en tydlig koppling mellan läsförståelse och socioekonomiska förutsättningar. Skolbiblioteksverksamhet i Mölndal verkar utjämnande genom att omfatta alla elever i det läsfrämjande arbetet. Den ger eleverna möjlighet att läsa texter utifrån sina intressen och erfarenheter och utmanas i sin läsning.

Samverkan

Det är nödvändigt att se bibliotekens roll i ett större sammanhang och med ett helhetstänk för Mölndals stad. Samverkan är en metod, ett sätt att genomföra sitt uppdrag. Det innebär att tillföra sina specifika resurser, kompetens och/eller kunskaper till en uppgift som man gemensamt har att genomföra som jämlikar. Uppgiften ska utgå från respektive verksamhets uppdrag och ha ett gemensamt uttalat syfte. Samverkan kan innebära att medel och resurser utnyttjas effektivt och kan ge ett mervärde för kommuninvånarna. Bibliotek samverkar redan. Det finns en potential att utöka samverkan mellan bibliotek och andra förvaltningar, föreningar, studieförbund. Möjligheten finns även med Västra Götalandsregionen, andra kommuner, näringsliv och myndigheter. Samverkan kan vara till exempel kring kompetensutveckling, läsfrämjande insatser, insatser för att minska digitalt utanförskap, integrationsinsatser, kulturupplevelser och digital struktur.

Strategi

- Aktivt och inbjudande förhållningssätt till att identifiera samverkansområden utifrån uppdrag och resurser

Överenskommelse eller avtal om annat uppdrag

Under förutsättning att det finns möjligheter att utföra uppdraget utan stora ingrepp i den ordinarie verksamheten, finns lägen när det mest fördelaktiga för helheten i Mölndals stad, att ett bibliotek utför hela eller delar av en annan verksamhets uppdrag. Ett åtagande av ett uppdrag är alltid förknippat med utökade personalresurser. Att inrätta nya tjänster för att utföra någon annans uppdrag är ett risktagande och kräver en överenskommelse över en längre tid. Varje verksamhet bär sitt ansvarsområdes kostnader och därför ska en skriftlig överenskommelse finnas som är tydlig i vad som ska utföras, hela eller delar av biblioteksuppdraget samt en ekonomisk överenskommelse.

Ett exempel är när ett folkbibliotek utför skolbiblioteksverksamhet. Folkbiblioteken har inget uppdrag riktat till det formella utbildningsväsendet, elever och lärare omfattas av folkbiblioteksuppdraget på samma villkor som alla andra. Under förutsättning att ett folkbibliotek är placerat så att det uppfyller skolinspektionens krav, finns möjlighet att folkbiblioteket åtar sig att utföra hela eller delar av skolbiblioteksverksamhetens uppdrag. Små skolor har en utmaning i att erbjuda skolbiblioteksverksamhet. En möjlig lösning är att flera skolor samverkar för att lösa skolbiblioteksverksamheten. En sådan överenskommelse har en fördel: det finns en anknytning till utbildningssektorn och kunskap om mål, läroplaner samt media, metoder och arbetssätt som utgår från behov som finns i skolan.

Avtal om biblioteksverksamhet kan ingås med verksamheter utanför Mölndals stad som organisation. Liksom med interna överenskommelser ska detta ske under förutsättning av att det finns möjligheter att utföra uppdraget utan att det kräver stora ingrepp i den ordinarie verksamheten eller risktaganden som kan få konsekvenser i framtiden. Ett skriftligt avtal ska finnas som skapar tydlighet i vad som ska utföras och med vilka ekonomiska resurser.

Uppföljning av biblioteksplanen

Kungliga biblioteket följer upp biblioteksplaner tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna. Skolinspektionen ansvarar för tillsyn av skolbiblioteken.

Biblioteksplanen visar inriktning för stadens biblioteksverksamheter och antas av Kommunfullmäktige. Respektive facknämnd ansvarar för utveckling av sin respektive biblioteksverksamhet. Det görs genom mål, åtgärder och uppföljning bland annat att ta fram relevanta nyckeltal och indikatorer. Facknämnderna ansvarar också för utvecklingsbehov av de verktyg som biblioteksverksamheterna använder: medarbetare, programverksamhet och aktiviteter, medier, biblioteksrummet, digital infrastruktur.

År 2022 görs en inventering av åtgärder som vidtagits för att förflytta sig mot effekterna. Inventeringen genomförs av Kultur- och fritidsnämnden och redovisas till Kommunstyrelsen.